

Х. МИРЧЕВА
Й. МИТЕВ
И. ИЛИЕВ
Г. РАНГЕЛОВА

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

9.
КЛАС

© Христина Илиева Мирчева, Йордан Крумов Митев, Илия Георгиев Илиев,
Галя Рангелова Николова, *автори*, 2018

© Владимир Марков Минчев, *графичен дизайн и корица*, 2018

© Издателска къща „Анубис“ ООД, 2018

ISBN 978-619-215-289-5

СЪДЪРЖАНИЕ

Учебният комплект по история и цивилизации за 9. клас	5
Примерно годишно тематично разпределение ...	11
Примерни методически разработки	32
Дискусиата в обучението по най-нова история ...	37

УЧЕБНИЯТ КОМПЛЕКТ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ ЗА 9. КЛАС

ЧОВЕКЪТ, ИСТОРИЯТА И СЪВРЕМЕННАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ

Научното познание за битието и съзнанието на хората и на техните общности от древността до наши дни привлича интелектуално надарените умове векове наред. Поети и писатели, историци и философи докосват с изключителна чувствителност творенията на труда и таланта на човека. Те разкриват веществени доказателства за съградените материални и духовни основи на живота, за разнообразните светове на човешката дейност, чрез които се поддържа връзката между историческите епохи и между поколенията. В своя път във времето и пространството светът върви от цивилизация към цивилизация, за да достигне в динамичното си развитие пределите на XXI столетие.

От началото на XX век човечеството навлиза в периода на нова цивилизация, свързана с *революционното развитие на науката и техниката, с качествените промени в начина на живот, начина на труд, поведение в природна среда и сред хората и в начина на мислене* на милиони скромни създатели на най-новото време. В центъра на новата цивилизация стои човекът с неговите природни и придобити таланти. *Той е двигател и творец, той е разрушител и властелин, той катализира живота във времето и пространството.*

Съвременната цивилизация има три принципни характеристики – *развита система на производство, политическо и културно сцепление, което обединява членовете на дадената цивилизация, и духовно развитие.* Тя е конкретна реалност, естествено продължение на вече постигнати равнища на труд, на начин на живот, на материална и духовна култура. Всички тези елементи на цивилизацията са взаимосвързани и взаимозависими. Те са дело на хората, тяхна същност и изява на индивиди и на общност от индивиди.

Съвременната цивилизация е макросистема, отразяваща все по-нарастващата цялост на света през първите десетилетия на XXI в. Тя се разкрива в интензивната взаимозависимост на страни и народи в икономическата, социалната и културната област на човешката дейност, в глобализацията на хуманните ценности и в масовото потребление на интелектуален труд.

В условията на иманентно развитие на науката и техниката, на технологиите и комуникациите съвременната цивилизация постига *високоразвита система на масово, значително по количество материално производство и особен вид политическо и културно сцепление на индивидите* в нациите. Тя поддържа *новия предприемачески дух*, за който са нужни нови етични качества. Защото той трябва да спечели доверието на клиенти и работници, да преодолее безброй препятствия и да поддържа неограниченото нарастване на интензивността и производителността на труда. Най-новото време е абсолютно несъвместимо с традиционализма, с безметежното съществуване и насладата от живота без грижи и движение; те остават в далечните десетилетия на XIX век.

Съвременната цивилизация пулсира чрез индустриалните и технологичните революции. От началото на ХХ в. до края на 30-те години се развива т.нар. втора индустриална революция (за първа се приема промишленият преврат). От началото на 40-те години започва нова научна и техническа революция, която определя началото на т.нар. трета индустриална революция. Тя продължава до края на 70-те години, когато се натрупват откритията на поредната четвърта научна, информационна, технологична и комуникационна революция, различаваща се от индустриалните и получила названието постиндустриална. Тя дава основание на редица учени да говорят за т.нар. постиндустриално общество.

ФИЛОСОФИЯ НА УЧЕБНИКА

Философията на учебника за съвременната история на света се изгражда на основата на разбирането за цивилизационен подход към историята на човечеството в най-ново време. „Между човека и „историческото“, пише руският философ Н. Бердяев, съществува толкова дълбоко, толкова тайнствено в своята първооснова срастване, такава конкретна взаимност, че разрывът между тях е невъзможен“. Всеки опит човешката дейност да се подчини единствено на социални и класови интереси стеснява историческото познание, изменя на историческата памет, която запазва духовното отношение към историческото и към познанието за историята.

Световноизвестният пакистански философ и поет Мохамед Икбал споделя своята дълбока вяра в преобразяващата, обновяващата живота и обществото *роля на индивида* и своето преклонение пред *времето*, което е съдник на човешкия труд и дела „не с месеци и дни, а с всеки миг“. В този неспирен ход на времето човекът усъвършенства своя личен, частен живот, а хората като общност усъвършенстват обществените си отношения, т.е. *създават култура и цивилизация в единен, цялостен процес*.

Убедени, че човекът и неговите дела – велики или позорни, е мощен катализатор на историческите явления, процеси и взривове на духовност, творчество или разрушение, авторите на учебника за 9. клас извеждат и илюстрират главните характеристики на цивилизацията на ХХ и началото на ХХІ век – *индустриализация, урбанизация, мениджърска революция, висок образователен стандарт, общо повишаване на материалното благосъстояние на значителна част от населението на индустриалните държави*. Това са характеристики, които се намират в постоянно движение и усъвършенстване в условията на различните общества и общности. *Те се развиват и обогатяват непрекъснато, преживявайки периоди на подъем и на застой, на депресии и възстановяване*. Успоредно с тях се реализират и т.нар. *феномени на века* – две световни войни и една студена война, създали непознати за хората напрежения, злостастия, варварски унищожения на материална и духовна култура, на нации и раси, всяка от които има човешкото право да съществува.

Вътрешните движения на съвременната цивилизация разкриват динамиката на модерните процеси и на живота на нации и общности от нации по целия свят. Научното познание за тях е колосално. Според философията на учебника на неговите страници са представени основните процеси и явления, засягащи живота, бита,

културата, човешките връзки и бъдещето на милиони хора от три континента. Логиката на учебното съдържание се движи съобразно историческата последователност, съзнателната чувствителност и разумната дейност на човека, моделите на живот, формите на държавно управление и на обществена динамика. Тя се придържа към реалностите с повратите в тяхното естествено развитие и с актуалните проблеми на времето и на живота на планетата Земя.

ЦЕЛИ НА УЧЕБНИКА

Съвременната културна и политическа история на човечеството разкрива изключителни възможности за овладяване *опита* на милиони творци на материални и духовни блага. Тя предлага забележително разнообразие *от примери за избор на ценности и идеали, на разнообразни култури, начин на живот и общуване, на системи на властване и модели на интеграция.*

Основните цели на учебника се определят от посоченото разнообразие в културната среда на нациите, в икономическия им живот и в структурите на политическа власт. Те преследват овладяване **първо** на определени знания за: а) историческите процеси, свързани с човешката цивилизация и с различните култури; б) разнообразието от политически системи и структури в различните държави; в) превратностите в живота на нациите и ролята на личността в историята; г) връзката между миналото, настоящето и бъдещето на народите в тяхното историческо развитие.

Второ, цел на учебника, респективно на обучението по история в средното образование, е разкриване на *закономерностите в развитието на обществата* и прилагането на *принципите на историческото познание* – историческа последователност, научна достоверност, достъпност, сравнителен анализ, оценка на личността, свързване на историята със съвременността, развитие на историческото съзнание на младите хора.

Трето, цел на учебника е да формира система от умения и подходи за: а) вярно ориентиране в историческите събития; б) сравняване на конкретните исторически обекти, субекти, процеси, явления и конкретни събития; в) анализ на извори и информация; г) изработване на хипотези и за участие в дискусии; д) верни отговори на тестове, и е) разработване на есе на историческа тема.

Четвърто, цел на учебника е формирането и усъвършенстването на *познавателните способности и качества* на младите хора, които да им позволят успешно справяне със задачи за самостоятелна работа. Това на практика предполага:

а) способност за самостоятелна познавателна дейност, свързана с анализ на текстове, илюстрации и карти;

б) самостоятелно определяне целите на урока, разработване на план за съответната тема и подбор на допълнителна информация;

в) способност за работа с научна литература и документални източници;

г) способност за интерпретация на получената информация, за обобщения и изводи, за разкриване на причинно-следствени връзки.

Посочените цели на учебника са съобразени с изискванията на дидактиката на историята, която цели, на основата на определени знания за съвременната исто-

рия, да съдейства за разбирането на новите процеси и явления в обществото, т.е. за *формиране, откриване и управление на нагласите и представите в обществото в развитие, свързано и с историческото наследство, и с новите постижения на човешкия гений или на човешката низост.*

В ОБОБЩЕН ВИД ЦЕЛИТЕ НА УЧЕБНИКА СА:

Да създаде и укрепи представата за целостта на историческия процес в неговите разнообразни аспекти, прояви и особености през десетилетията на ХХ в. и началото на ХХІ век.

Да утвърди цивилизационния подход към историята на света в най-ново време, т.е. да докаже и внуши изключителната роля на човека в културните, икономическите и политическите процеси на обществата в ХХ в.

Да систематизира и обобщи примерите за ролята на европейския континент в съвременната история и в естествените процеси на обновление и просперитет.

Да утвърди реалната представа за мястото на България, на нейната култура и традиции, на обществени ценности и системи в рамките на Европа в съвременния свят.

Да развива научното познание у учениците, уменията им за анализ и синтез и личното им отношение към ценностите на гражданското общество, към европейската културна идентичност и международното общуване в името на просперитета, живота и мира. Образователните цели на учебника по история и цивилизации представляват основа за осъществяване на определени **възпитателни цели:**

- толерантност към опита на другите нации
- уважение към културните традиции и съвременните постижения на народите
- развитие на критично мислене
- изработване на гражданско поведение и лична позиция
- оформяне на европейски статус на младите българи
- възприемане културата на демокрацията
- осъзнаване идеите на гражданското общество
- оформяне на поведение в съвременната околна среда и в усилията за нейното опазване.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА МАТЕРИАЛА В УЧЕБНИКА

Разпределението на материала в учебника по съвременна история е съобразено с целите и задачите на образованието по история и цивилизации в 9. клас, с психофизиологичните особености на учениците на тази възраст и с подчертания интегративен характер на учебното съдържание. То се подчинява на принципа за историческа последователност, но наред с това взема предвид вътрешните вертикални връзки на обучението по история от 5. до 10. клас. Съдържанието на учебника отчита възможностите за интердисциплинарни връзки – с литература, изобразително изкуство, география, физика, химия, биология и опазване на околната среда.

Учебникът съдържа два свързани помежду си компонента – **текстови и извънтекстови компонент**. Първият се състои от основен и допълнителен текст,

които имат различни функции. Основният текст има пряка връзка с информационното ядро и включва *въвеждащ елемент*, който мотивира темата и предложените знания, и ново информационно съдържание. Допълнителният текст разширява информацията на основния. Той е предназначен за онези ученици, които проявяват подчертан интерес към историческите знания. В него се включват *цитати от документи, научни мнения и интересни извадки от мемоари* на големи политически фигури – държавници, дипломати, висши военни, журналисти.

Извънтекстовият компонент обхваща въпроси, задачи, илюстрации, таблици, схеми, карти и др. методически средства. Той може да изпълнява различни дидактически функции, например *мотивационна функция*, водеща до положително мотивирана дейност, *познавателна функция*, която разширява възможностите за анализ, синтез и сравнение, *затвърждаваща функция*, съчетана с допълнителна информация, *обобщаваща функция*, т.е. такава, която дава възможност за разкриване на причините и следствията в историческите явления, и *оценъчна функция*, т.е. възможност за обратна информация и самооценка.

При написване на учебника авторите са се ръководили от няколко основни принципа:

- истинност на текста
- достъпност на разработката
- съобразяване с изискванията на МОН за написване на учебника, а именно – *проблемно-тематичен подход* и функционално разпределение на учебното съдържание; *баланс между различните аспекти* на историческото съдържание; *ориентация* към значими ценности на съвременността; *осигуряване на вариативност и свободен избор* за учителя и за ученика.

ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ ЗА СТРУКТУРАТА НА УЧЕБНИКА СА:

1. **Спираловиден подход**, позволяващ логическа последователност и връзка при овладяването на нови знания.

2. **Интегрален подход**, който изисква единство при определяне на целите, съдържанието и организирането на учебно-възпитателната работа; вертикални и хоризонтални интегративни връзки, реализиране на вътрешнопредметен синтез между събития от регионален и глобален план.

3. **Комплексен подход**, който предполага намиране на общи точки между учебните дисциплини (география, литература, изкуства, биология, химия, информатика и др.).

4. **Екологичен подход** за разкриване на сложния комплекс в системата *природа – човек – общество*.

Съдържанието на учебника се разпределя в последователност, определена от логичното и утвърдено в историческата наука разделяне на десетилетията на XX и XXI век от навечерието на Първата световна война до началото на новото хилядолетие на два основни периода.

Първият период започва от навечерието на Първата световна война и завършва с края на Втората световна война. На него е посветен **първият раздел на учебника**. Материалът е разработен в 24 урока за нови знания, които поставят ударение

върху причините за избухване на Първата световна война и последствията от нея; на появата на тоталитарни идеологии в междувоенния период, на международните отношения след разпадането на Версайско-вашингтонската система, довели до избухване на Втората световна война – най-унищожителният конфликт в историята на човечеството.

Очаквано в този първи раздел са поместени и повечето теми за упражняване на специфично исторически умения и компетентности, които учениците трябва да усвоят в процеса на обучение: сравнително-исторически анализ, дискусия, анализ на изображения, работа по проект, писане на историческо есе.

Проблемите на нациите и държавите през втората половина на ХХ и началото на ХХІ в. са разгледани във **втория раздел на учебника**. Тук материалът е представен с 15 урока за нови знания, като акцентите са поставени на блоковото деление на света след края на войната, деколонизацията, рухването на комунизма и процесите на евроинтеграция, придобила особено ускорение след падането на Берлинската стена. Не са пропуснати и проблемите от екологично, демографско и глобализационно естество, пред които е изправен светът в началото на ХХІ в.

Електронният вариант на учебника предлага десетки възможности за интерактивна работа, видео и аудиофайлове, виртуални камери, галерии и презентационни материали, както и базови упражнения за затвърдяване на необходимите умения и компетентности, позволяващи самоконтрол и самооценка на различните етапи от обучението по история и цивилизации в 9. клас. Всички колеги, които изберат да работят по учебника на „Анубис“, ще получат индивидуален код за достъп и ще разполагат с пълните възможности на електронната платформа КИТАБО за онлайн и офлайн използване не само на предварително качените електронни ресурси, но и на такива, подбрани и прикачени към съответната тема от самите тях. Освен това в платформата учителят може да работи в реално време в група с учениците си, да отговаря на техни въпроси, да ги насочва към допълнителна информация, да им дава задачи и да следи и оценява тяхното изпълнение.

ПРИМЕРНО ГОДИШНО ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ

УТВЪРДИЛ

Директор: _____

(име, фамилия, подпис)

ПРИМЕРНО ГОДИШНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ ЗА 9. КЛАС, ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА ПРЕЗ УЧЕБНАТА

20_____/20_____

Видове уроци	Брой часове
Уроци за нови знания	42
Уроци за упражнения и практически дейности	15
Уроци за обобщение и преговор	11
Уроци за контрол и оценка	4

Годишен хорариум: 72 часа

Изготвил: _____

(име и фамилия)

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
1	1	Началото на Новото време (XVI – XVII в.)	преговор	Представя и описва идеи, личности и събития от периода XVI – XVII в.
2	1	Векът на Просвещението (XVIII в.)	преговор	Описва и обяснява идеи, личности и събития от XVIII в.
3	2	Векът на национализма (XIX в.)	преговор	Описва и обяснява идеи, личности и събития от XIX в.
4	2	Светът през Новото време	контрол, проверка и оценка	Описва и обяснява идеи, личности и събития от епохата на новото време.
5	3	1. Въведение в историята на Съвременността	нови знания	Използва пространствени и хронологични ориентири.
Първи раздел: СВЕТОТ ОТ ПЪРВАТА СВЕТОВНА ВОЙНА ДО 1945 Г.				
6	3	2. Блоково обособяване в навечерието на Първата световна война	нови знания	Открива връзка между икономически, политически и социални процеси и събития, довели до Първата световна война
7	4	Как се анализира и коментира исторически текст	упражнение	Извлича и интерпретира информация от исторически документи.
8	4	3. Избухване на Първата световна война	нови знания	Описва събития, личности и процеси.
9	5	4. Победа на Антантата в Първата световна война	нови знания	Обяснява как Първата световна война променя идеите за отношенията между личност и общество.
10	5	5. Участие на България в Първата световна война	нови знания	Определя мястото на България в историческия процес. Описва причините за участието ѝ във войната и последствията от нея.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
	Изложение, беседа.	Устно изпитване. Отговор на въпрос или задача.	
	Писмено изпитване.	Тест – входно ниво	
съвременност	Беседа, обяснение, изработване на линия на времето.	Устно изпитване. Отговор на въпрос или задача.	
	Беседа, обяснение, работа с карта.	Устно изпитване. Оценка на знания и умения.	
	Запознаване с изискванията за анализ на исторически текст. Работа с документи.	Оценяване на умение за анализ на исторически документ.	
	Беседа, обяснение, работа с карта.	Устно изпитване. Оценка на знания и умения.	
пацифизъм	Беседа, обяснение.		
реваншизъм	Беседа, обяснение, анализ, работа с карта.		

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
11	6	6. Следвоенната криза	нови знания	Анализира отражението на войната върху икономиките и населението.
12	6	Как се извършва сравнително-исторически анализ	упражнение	Проявява критично отношение при работа с исторически източник и разграничава исторически факти от интерпретацията за тях.
13	7	7. Версайско-Вашингтонска система	нови знания	Идентифицира значими личности и описва възникването и дейността на ОН.
14	7	8. Международните отношения след Първата световна война	нови знания	Идентифицира значими личности и анализира причинно-следствената връзка между събитията.
15	8	9. Франция, Великобритания и САЩ между двете световни войни	нови знания	Описва политически модели на развитие в САЩ, Франция и Великобритания.
16	8	Демокрация и либерализъм	упражнение	Извлича и интерпретира информация от исторически документи.
17	9	10. От Русия към СССР	нови знания	Описва основните политически възгледи на болшевиките и моделът на управление на СССР. Познава значими личности.
18	9	11. Фашизмът в Италия	нови знания	Описва основните политически възгледи на фашистите и моделът на управление на фашистката държава. Познава значими личности.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
	Беседа, обяснение, анализ.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Запознаване с правилата за извършване на сравнително-исторически анализ. Работа с документи.	Оценяване на умение за извършване на сравнителен анализ по зададен метод на работа.	
	Беседа, обяснение, работа с карта.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
ревизионизъм	Беседа, обяснение, анализ.		
	Беседа, обяснение.		
	Анализ. Работа с документи		
гражданска война, болшеvizъм, диктатура	Беседа, обяснение.		
фашизъм, авторитарен тип управление	Беседа, обяснение.		

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
19	10	12. Национал-социализмът в Германия	нови знания	Познава значими личности. Описва основните политически възгледи на нацистите и моделът на управление на нацистката държава.
20	10	„Болшеvizъм – фашизъм – национализъм“. Дискусия	упражнение	Сравнява и анализира различни политически идеи и модели на управление.
21	11	13. България между двете световни войни	нови знания	Описва личности и обяснява събития и процеси.
22	11	14. Авторитарни режими на Балканите	нови знания	Описва и сравнява личности, събития и модели на управление.
23	12	15. Гражданската война в Испания	нови знания	Идентифицира значими личности и събития и обяснява значението на Испанската гражданска война.
24	12	Пабло Пикасо, „Герника“. Анализ на изображението	упражнение	Идентифицира и описва културно-исторически паметници със световно значение.
25	13	„Голямата война“ и следвоенният свят	преговор и обобщение	Описва и обяснява идеи, личности, събития и процеси.
26	13	16. Международни отношения в навечерието на Втората световна война	нови знания	Прилага хронологични и пространствени ориентири при обяснение на териториални и обществени промени.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
расизъм, анти семитизъм, националсоциализъм, тоталитаризъм	Беседа, обяснение.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Запознаване с изискванията за провеждане на дискусия. поставяне на задача.	Устно изпитване. Оценяване на умение за провеждане на дискусия и аргументирано защитаване на гледна точка.	
	Беседа, обяснение.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
авторитарен режим	Беседа, обяснение, сравнение.		
франкизъм	Беседа, обяснение.		
	Обясняване на правилата за анализиране на изображения. Поставяне на задача.	Оценяване на умение за анализ на изображение по зададен метод на работа.	
	Изложение, беседа, обяснение.	Устно изпитване. Отговор на въпрос или задача.	
аншлус, реваншизъм	Беседа, обяснение.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
27	14	17. Избухване на Втората световна война (1939 – 1942 г.)	нови знания	Обяснява причинно-следствената връзка между събитията. Описва значими личности и събития.
28	14	Съдбата на покорените народи. Холокостът. Проектна дейност	упражнение	Обяснява и оценява ролята на расовите теории и прагматизма в действията на личности и държави.
29	15	18. Победа на анти-хитлеристката коалиция (1943 – 1945 г.)	нови знания	Обяснява причинно-следствената връзка между събитията. Описва значими личности и събития.
30	15	Създаване на анти-хитлеристката коалиция. Проектна дейност	упражнение	Изготвя проект по зададена тема. Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития и процеси.
31	16	Как се анализира историческа карта	упражнение	Търси, подбира и обработва информация с помощта на ИКТ по зададени показатели.
32	16	19. Участието на България във Втората световна война	нови знания	Описва исторически личности и оценява участието на България във ВСВ.
33	17	20. Икономическо развитие на държавите с демократичен тип управление	нови знания	Открива връзката между политически, стопански, идейни и социални промени.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
холокост, геноцид	Беседа, обяснение, работа с карта.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Беседа, обяснение, анализ.		
	Беседа, обяснение, работа с карта.		
	Беседа, обяснение, сравнение, анализ.	Оценяване на умение за изготвяне на проект по зададена тема.	
	Запознаване с правилата за използване на историческа карта. Поставяне на задача.	Оценяване на умение за работа с историческа карта.	
	Беседа, обяснение, анализ, работа с карта.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
автаркия	Беседа, обяснение.		

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
34	17	21. Икономическо развитие на държавите с тоталитарно управление	нови знания	Открива връзката между политически, стопански, идейни и социални промени.
35	18	22. Световната икономическа криза (1929 – 1933 г.)	нови знания	Описва същността на Голямата депресия и описване опитите на държавите по света да се справят с проблема. Анализира отражението на икономическата криза върху политическите процеси.
36	18	23. Промени в обществото в периода между двете световни войни	нови знания	Обяснява социални и икономически последици от индустриалното развитие и откритията в областта на науката и техниката. Описва развитието на идеите за правата и свободите на трудещите се и гражданите като цяло.
37	19	Религията и обществото през ХХ век	нови знания	Описва различия в религиозните вярвания и в ценностите на отделни общества. Анализира влиянието им върху начините на живот на хората.
38	19	24. Култура и пропаганда между двете световни войни	нови знания	Открива синхронност или асинхронност в културното развитие на различните общества и дава примери за взаимни влияния.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
Нова икономическа политика, планова икономика, колективизация, национализация	Беседа, обяснение.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
Голяма депресия	Беседа, обяснение, анализ.		
	Беседа, обяснение.		
	Беседа, обяснение, анализ.		
	Беседа, обяснение.		

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
39	20	Как се пише есе на историческа тема	упражнение	Създава писмен текст по зададен исторически проблем или върху исторически източници.
40	20	25. Масовата култура и пропаганда	нови знания	Описва отражението на политиката и икономиката върху начина на мислене и изкуството. Обяснява феномена масова култура. Анализира значението на пропагандата.
41	21	Медиите и свободата на словото	упражнение	Описва отражението на политиката и икономиката върху средствата за масова информация. Анализира значението на свободното слово.
42	21	Светът от Първата световна война до 1945 г.	преговор и обобщение	Описва и обяснява идеи, личности, събития и процеси.
43	22	Светът от Първата световна война до 1945 г.	преговор и обобщение	Описва и обяснява идеи, личности, събития и процеси.
44	22	Светът от Първата световна война до 1945 г.	контрол, проверка и оценка	Показва знания за събития, личности и процеси от разглеждания исторически период. Прилага умения за решаване на задачи от отворен и затворен тип.
Втори раздел: СВЕТЪТ СЛЕД 1945 г.				
45	23	26. „Студената война“	нови знания	Обяснява противоречията между СССР и западните съюзници. Обяснява студената война и анализира причините за нея.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
	Запознаване с правилата за писане на есе на историческа тема. Поставяне на задача.	Писмено изпитване. Оценяване на умение за писане на есе на историческа тема по зададен метод на работа.	
	Беседа, обяснение, анализ.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Беседа, обяснение, анализ.	Устно или писмено изпитване. Оценяване на умение за работа с исторически документи.	
	Изложение, беседа, обяснение.	Устно изпитване. Отговор на въпрос или задача.	
	Изложение, беседа, обяснение.		
	Писмено изпитване.	Тест	
студена война, желязна завеса, разведряване	Беседа, обяснение, анализ, работа с карта.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
46	23	Как да анализираме ролята на историческата личност	упражнение	Анализира ролята на човека в развитието на историческите процеси и разрешаването на значими проблеми. Оценява идеи и действия на значими личности като Сталин.
47	24	27. Международни организации	нови знания	Обяснява възникването и дейността на различни институции и международни организации като ООН.
48	24	28. Деколонизация	нови знания	Открива причините за деколонизацията и описва последиците от нея.
49	25	29. САЩ, Великобритания и Франция след II световна война	нови знания	Описва политически модели на развитие в САЩ, Франция и Великобритания след ВСВ. Описва развитието на идеите за правата и свободите на гражданите.
50	25	30. Германия и Италия след II световна война	нови знания	Описва значими личности, събития и процеси.
51	26	31. Източният блок	нови знания	Описва значими личности и събития. Анализира проблемите в източния блок и опитите за промяна
52	26	32. Краят на тоталитарните режими в Източна Европа	нови знания	Описва значими личности и събития. Анализира причините, довели до падането на комунизма.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
	Запознаване с изискванията за анализиране на историческа личност. Поставяне на задача.	Устно или писмено изпитване. Оценяване на умение за анализ на историческа личност по зададен метод на работа.	
пацифизъм	Беседа, обяснение.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
деколонизация	Беседа, обяснение, работа с карта.		
сегрегация	Беседа, обяснение.		
	Беседа, обяснение.		
народна демокрация	Беседа, обяснение, анализ.		
дисидент, плурализъм, нежна революция	Беседа, обяснение, анализ, работа с карта.		

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
53	27	33. Падането на режима на Тодор Живков в България	нови знания	Описва значими личности и мястото на България в света след ВСВ. Анализира влиянието на международните събития и процеси върху развитието на страната
54	27	34. Изграждане на обединена Европа	нови знания	Описва създаването на ЕС. Използва хронологични и пространствени ориентери при обяснение на политически и обществени промени.
55	28	България и Европа	упражнение	Описва развитието на България в рамките на общоевропейските процеси. Разглежда мястото на България в модерна Европа.
56	28	Проектна дейност	упражнение	Извлича и интерпретира информация от писмени документи, карти, изображения, схеми, диаграми с цел изготвяне на проект по зададена тема и метод на работа.
57	29	35. Икономическо развитие на Западна Европа	нови знания	Описва модели на икономическо развитие и обяснява връзките между икономика, политика и технологии.
58	29	36. Икономическо развитие на САЩ, Китай и Япония	нови знания	Описва модели на икономическо развитие и обяснява връзките между икономика, политика и технологии.
59	30	37. Преход от планова към пазарна икономика на държавите от Източния блок	нови знания	Открива и обяснява връзката между политически, стопански, идейни и социални промени в Източна Европа.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
	Беседа, обяснение, анализ.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Беседа, обяснение, работа с карта.		
	Беседа, обяснение, анализ.	Устно изпитване. Оценяване на умение за работа с исторически документи.	
	Запознаване с изискванията при изготвяне на проект. Поставяне на задача.	Устно изпитване. Оценяване на умение за подготвяне на проект по зададена тема и метод на работа.	
	Беседа, обяснение.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Беседа, обяснение.		
пазарна икономика	Беседа, обяснение.		

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
60	30	38. Глобални проблеми на съвременния свят	нови знания	Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития и процеси.
61	31	Проблемите на съвременния свят. Дискусия	упражнение	Описва и анализира глобалните проблеми и последствията от човешките действия.
62	31	39. Животът на хората в съвременното общество	нови знания	Описва значими творци и стилове. Анализира отражението на променения живот върху начина на мислене и изкуството. Обяснява различни културни традиции.
63	32	40. Влиянието на технологиите върху живота на хората	нови знания	Описва развитието на технологиите и обществените промени.
64	32	Влиянието на технологиите върху живота на хората. Дискусия	упражнение	Анализира влиянието на технологиите върху развитието на обществото и неговата култура.
65	33	41. Световните постижения в областта на културата, науката и технологиите	нови знания	Описва водещи творци и популярни стилове в изкуството. Открива синхронност или асинхронност в културното развитие на различните общества и дава примери за взаимни влияния.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
	Беседа, обяснение, анализ.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Поставяне на задача и припомняне на правилата за провеждане на дискусия.	Устно изпитване. Оценяване на умение за провеждане на дискусия и аргументирано защитаване на гледна точка.	
	Беседа, обяснение, анализ.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	
	Беседа, обяснение.		
	Поставяне на задача и припомняне на правилата за провеждане на дискусия.	Устно изпитване. Оценяване на умение за провеждане на дискусия и аргументирано защитаване на гледна точка.	
поп култура	Беседа, обяснение.	Устно изпитване. Оценяване на знания и умения.	

№ по ред	Уч. сед.	Тема на урочната единица	Вид урочна единица	Компетентности като очаквани резултати от обучението
1	2	3	4	5
66	33	Светът след 1945 г.	преговор и обобщение	Описва и обяснява идеи, личности, събития и процеси.
67	34	Светът след 1945 г.	преговор и обобщение	Описва и обяснява идеи, личности, събития и процеси.
68	34	Светът след 1945 г.	контрол, проверка и оценка	Показва знания за събития, личности и процеси от разглеждания исторически период. Прилага умения за решаване на задачи от отворен и затворен тип.
69	35	Светът от Първата световна война до наши дни	преговор и обобщение	Представя и обяснява настъпите през XX в. промени в света.
70	35	Светът от Първата световна война до наши дни	преговор и обобщение	Представя и обяснява настъпите през XX в. промени в света.
71	36	Светът от Първата световна война до наши дни	преговор и обобщение	Представя и обяснява настъпите през XX в. промени в света.
72	36	Светът от Първата световна война до наши дни	контрол, проверка и оценка	Показва знания за събития, личности и процеси от XX век. Прилага умения за решаване на задачи от отворен и затворен тип.

Нови понятия	Контекст и дейности за всяка урочна единица	Методи и форми на оценяване	Заб.
6	7	8	9
	Изложение, беседа, обяснение.	Устно изпитване. Отговор на въпрос или задача.	
	Изложение, беседа, обяснение.		
	Писмено изпитване.	Тест	
	Представя, описва и обяснява факти, събития и процеси от историята на XX в.	Устно изпитване. Отговор на въпрос или задача.	
	Представя, описва и обяснява факти, събития и процеси от историята на XX в.		
	Представя, описва и обяснява факти, събития и процеси от историята на XX в.		
	Писмено изпитване.	Тест – изходно ниво	

ПРИМЕРНИ МЕТОДИЧЕСКИ РАЗРАБОТКИ

ПРЕДВАРИТЕЛНИ МЕТОДИЧЕСКИ УТОЧНЕНИЯ

Основната идея, заложена в разработената книга за учителя, е интелектуалната и творческата свобода на преподавателя. При съвременния стил на обучение по история учителят има право да съхрани своя избор на предпочитание и на необходими познания за учениците, съобразно тяхното интелектуално равнище, да противостои на всяка цензура, да отстоява своята гражданска позиция и морална отговорност като историк независимо от политическата конюнктура.

От методологическа гледна точка в стила на едно съвременно преподаване се налага необходимост от култивиране на плуралистична нагласа у учениците при осмислянето на историческите факти. *Отварянето* на обучението към темите за човешките права, за върховенството на закона и за съвместимостта на различните идентичности и култури вече е реалност. Този факт превръща интелектуалната свобода на учителя в опора на неговия професионализъм.

Ориентирането на преподавателите към използване на активни методи на обучение е необходимост на настоящето. Стратегията на активното обучение означава ангажиране на учениците в собственото им обучение, работа с различни източници, разглеждане на историческите проблеми от различни гледни точки, подлагането им на критична оценка. Това изисква в *организацията на урока по история да се постави ударение върху разискванията, дискусиите, дебатите*. Така учениците ще могат да разберат, че няма един „правилен“ или „верен“ отговор на даден исторически въпрос, че историческата истина може да бъде постигната в сблъсъка на различните гледища.

В процеса на обучението учениците постепенно възприемат редица *морални ценности*: да уважават различното мнение, да зачитат общочовешки ценности, да проявяват толерантност, да спазват правила на мислене и поведение, да уважават и пазят историческото и културно наследство. Предложените за обучението различни мнения, откъси от съчинения или обобщения е отлично *дидактическо средство* за интелектуална провокация на мисленето на ученика, за развиване на неговата критичност, както и за култивиране на гражданско съзнание и поведение.

Предложените методически разработки имат скромната амбиция да съдействат на преподавателите в тяхната работа.

УРОК ЗА НОВИ ЗНАНИЯ

НАЦИОНАЛСОЦИАЛИЗМЪТ В ГЕРМАНИЯ

Цел на урока:

Да се разкрие същността на националсоциализма като европейски феномен и обществено движение, породено от Първата световна война и от разочарованието от резултатите на войната и от разрушените демократични, хуманитарни и парламентарни ценности на „доброто старо време“. Националсоциализмът се превръща в идеология, която се стреми да наложи тотален контрол над обществото, да канализира поведението и мисленето на хората, да използва техните възможности по посока на крайно агресивни и репресивни цели.

Осъществяването на тези задачи се постига чрез усилията на нацистката партия да получи властта и да наложи тотален държавен контрол във всички сфери на обществото чрез идеите на **расизма, шовинизма, реваншизма, ревизионизма и милитаризма**.

Оценявайки същността на националсоциалистическата идеология и на политиката на нацистката държава, учениците трябва да разберат основните характеристики на националсоциализма – дълбок **антидемократизъм (т.е. антипарламентаризъм, антиконституционализъм, отказ от плурализъм), ксенофобия, расизъм**. Учениците трябва да научат, че там, където демокрацията има трайна и стабилна законова основа, подобни явления трудно намират форми и начини на проявление.

Умения и навици: да анализират основните доктрини и документи на националсоциалистическата идеология и държава, да усъвършенстват уменията за сравнителен анализ, умения за визуално разпознаване на демагогията на фюрера на Третия райх – Адолф Хитлер.

Нови понятия: в урока за нови знания трябва да се разберат и овладеят понятията: **националсоциализъм, нацизъм, фюрер, антисемитизъм, Трети райх**. На второ място трябва да се задълбочи познаването на понятията **антидемократизъм, антилиберализъм, национализъм, шовинизъм, милитаризъм, антихуманизъм**.

Методи на преподаване: *обяснително-илюстративен метод (разказ), характеристика, обяснение, работа с текст*.

Дидактически средства: текст от учебното съдържание, хронология, извън-текстови компоненти и илюстрации.

Ход на урока. Въведение:

Връзка със старите знания за победители и победени след Първата световна война, за икономическата и социалната криза, кризата на ценностите се извършва с насочващи въпроси.

Представяне идеологията на националсоциализма, организацията на нацистката държава и процесите на утвърждаване на тоталитарен режим се извършва от преподавателя или чрез прочит на допълнителни текстове със съответните проблемни задачи. При втория вариант трябва да се отчетат възможностите на учениците.

Урокът може да протече при следния примерен план:

1. Що е националсоциализъм и кога възниква?
2. Причини за успехите на националсоциализма.
3. Същност на националсоциализма.
4. Идеология на националсоциализма.
5. Организация на националсоциалистическата държава:
  - а) получаване на властта и първи промени
  - б) ликвидиране на условията за демокрация и човешки права; репресивни органи
  - в) ликвидиране на многопартийната система
  - г) образът на лидера (фюрера)
  - д) същност на тоталитарния режим
  - е) характер на националсоциалистическата държава.
6. Външна политика на националсоциалистическата държава.

Проблемен въпрос: Учениците да изведат основните характеристики на националсоциализма на базата на изложението на учителя и използваните в хода на урока документи, да съпоставят общото и различното между италианския фашизъм и германския националсоциализъм.

УРОК УПРАЖНЕНИЕ

АНАЛИЗ НА ПЛАКАТ

Учебното съдържание по история и цивилизации предполага активно използване на *извънтекстови компоненти* – таблици, схеми, диаграми, исторически карти, разнообразен снимков материал с исторически сюжет, плакати, карикатури и др. Те се използват за разширяване и за утвърждаване на знанията, но наред с това те предполагат формиране на умения и навици за работа с посочените компоненти, т.е. умения на учениците да четат предложения извънтекстови материал, да анализират съдържанието му, да съставят сами подобни компоненти.

Подобни умения се придобиват примерно чрез добре организиран урок упражнение, проведен още в началото на учебната година, който ще улесни работата на преподавателя в следващите месеци.

Цел на урока упражнение „Анализ на плакат“: формиране на интелектуални умения за анализ на плакат и за задълбочаване на знанията в интердисциплинарен стил.

Умения и навици: практически и интелектуални умения, умения за „разчитане“ на символи, умения за разпознаване стила на автора.

Уменията могат да се класифицират по модела, представен от Румяна Кушева:

1) Умения да представяне, чрез което се открива, извлича и откроява съдържанието се в източника информация.

2) Умения за описание чрез техниките и средствата, използвани за създаване на изображението.

3) Умение за тълкуване или разбиране на смисъла на изображението, в което се откроява неговата стойност като свидетелство на епохата.

Всяко от посочените умения се постига чрез серия от въпроси, например за плаката на художника Б. Китанов 1923 от урок № 13 България между двете световни войни:

За какво се отнася плакатът?

С какво събитие се свързва?

Къде се случва отразеното събитие?

Кой е авторът?

Какъв план е избран за представяне на фигурите и годините?

Как са разположени фигурите?

Понятия: формиране на понятия за плакат и за видовете плакат – политически, рекламен, плакат посвещение.

Методи на преподаване: *обяснително-илюстративен метод (разказ), характеристика на историческия момент, самостоятелна работа, работа с предложения плакат или плакати.*

Дидактически средства: тетрадка за бележки, плакат, шрайбпроектор, компютър.

Ход на урока упражнение:

а) Историческо въведение за хронологията на историческите събития, на които е посветен плакатът, илюстративна ориентация на учениците.

б) Анализ на плаката в три варианта: 1. чрез мотивация, представена от учителя; 2. чрез учениците, които анализират плаката и подреждат елементите на неговото съдържание, и 3. чрез системна работа на учениците по поставените от учителя задачи.

Същност на анализа на плакат:

1) Разкриване същността на плаката като призив или мъдрост.
2) Плакатът осъществява визуално-словесна информация по най-различни направления, което означава:

а) да се посочи *разликата* между картина и плакат, т.е. да се подчертае концентрираният и типичен вид информация;

б) да се подчертае традиционният *призивен характер* на плаката;

в) да се определят *видовете плакати* – политически, мемориални, разяснителни, мобилизиращи, юбилейно-мемориални и др.

3) При политическите плакати текстът и изображението са неделими, те съставляват единно цяло. Алгоритъм за анализ на плакат:

а) За какво се отнася плакатът?

б) Какъв вид е плакатът?

в) С какво събитие се свързва?

г) Къде се развива посоченото събитие?

д) Характеристика на изображението.

е) Кой е авторът?

ж) Как е представено съдържанието на плаката?

з) Как са разположени фигурите и какво символизират?

и) Посочете символа на изображението.

Анализ на плакат – на учениците се дават поне 5 мин, за да помислят. След това те анализират плаката по посочените въпроси и записват обобщената характеристика. Например за плаката на Б. Китанов:

Плакатът *1923* на художника Б. Китанов е изработен по повод Октомврийската революция в Русия. Той изглежда повествователен, съдържа гравюра, която разказва за събитията след революцията, и се позовава на фотос за Септемврийското въстание 1923 г. в България. Гравюрата е вместена и отделена от фона на плаката чрез бял кръг, в който е фотосът. От горния край на плаката започва ритмичен пад на числа, означаващи години – 1919, 1920, 1921 и 1923 г. Направените кръгове и фотодокументалната композиция издават лаконичността на автора и произведението, които отразяват последствията от революцията в България.

Плакатът няма текст, но подчертава зависимостта между показаните събития. Той съпоставя отделните изображения символи и внася дълбоко съдържание в процесите на следвоенния свят и проявите на новите социални движения, в случая на комунизма и на Третия интернационал. В този смисъл плакатът е политически.

ДИСКУСИЯТА В ОБУЧЕНИЕТО ПО НАЙ-НОВА ИСТОРИЯ

Най-новата обща история включва един изключително богат спектър от проблеми и процеси, които съпътстват човешкото общество в неговия най-динамичен период на развитие. Интензивността на промените, тяхното многообразие и многоплановост определят необходимостта от задълбочено вникване в причините за явленията и процесите, в общите и особените им черти, в противоречията.

Историята непрекъснато се обогатява, историческата наука се стреми към истинност, неподправеност и освобождаване от догми, формули и схеми, които фактически пречат на нейното развитие. Историята разкрива постепенно своите тайни и попълва „белите петна“. А ценностната система, която е заложена в най-новата обща история е вече остаряла и обучението по история няма да разреши своите учебно-възпитателни задачи, ако продължи да се гради на тази основа.

Аксиологическият подход към изясняването на сегашните цели на обучението по история може да ни бъде полезен само при условие че той се прилага на основата на звучащата твърде тривиално, но неразбирана от учениците истина, че историята е наука като всички други и че историческата истина винаги е относителна истина. По подобие на науките от природния цикъл, които непрекъснато откриват все нови тайни на вселената и отричат остарелите истини, науката история изследва миналото и коригира представите за него.

Историческата истина няма статус на божествено откровение, въпреки че доскоро „истините“, които предлагаме на учениците бяха догматизирани, т.е. абсолютни. Очевидно по-нататък прилагането на аксиологичния подход трябва да се свърже с историографския подход, с решаването на основните историографски проблеми. От дидактическа гледна точка защитата на такава теза пряко ни ориентира към отговора на въпроса каква дидактическа технология на водене на спорове (дискусия, полемика) трябва да прилагаме в обучението в девети клас. В последните десет години този проблем е разработен само в няколко публикации.

Според психолозите способността да се спори е присъща на възрастта на юношите. Това е възраст на проблемите, разсъжденията и споровете. Способността да се спори е не само проява на съзряващото мислене, а и на самоутвърждаването на формиращата се личност. В психологически аспект тази възраст отговаря на стадия на „лично детерминираното подражание“, при което „подражанието като способ за отразяване на човешките отношения и въздействия от действителността отстъпват на заден план, а на преден план излизат основните социални дадености, мирогледът, морално-политическите убеждения и принципи на личността“.

Съобразявайки се с определени особености на ученическия интерес и личност, можем да използваме дискусията за: усъвършенстване на познанията, стимулиране на творческото мислене, формиране на оценъчно отношение и критичност на мисълта, развиване на способността за аргументирано отстояване на позицията, изграждане на активна идейно-нравствена позиция.

Спонтанно възникналите дискусии в обучението по най-нова обща история доказват, че учениците трябва да овладеят методическия инструментариум за водене на дискусия. Това обуславя необходимостта от провеждане на урок упражнение за дискусия.

В литературата съществуват две определения на понятието „дискусия“. Едното се състои в разбирането за „своеобразна размяна на мнения и идеи в рамките на дадена тема, за да се постигне по-голяма яснота и по-задълбочено познание. Другото определение – „дискусията представлява серия твърдения, последователно изказани от няколко лица, общуващи помежду си“ – оставя без резултат самата дискусия, но допуска в учебната работа спорът да остане незавършен, ако се почувства недостиг на доказателства.

В практическата дейност на учителя често възниква необходимост от изясняване на разликата между дискусия, полемика и диалог. Полемиката много наподобява на дискусия, но същественото различие е в отношението към целите и приетите средства. Целта е не достигане на съгласие, а победа над другата страна, утвърждаване на собствената гледна точка. Всеки от участниците използва средства, които смята за нужни за налагане на мнението си, и не се съобразява с това доколко те съответстват на представите на другите участници за допустими средства за спор. Диалогът, от друга страна, е подобен на дискусията. Крайната му цел е постигане на съгласие между участниците.

Необходим елемент на дискусията е доказателството. **Структурата му включва три части:**

1. **Тезис** – формулиране на въпроса, който се поставя за обсъждане.
2. **Аргументи** за защитаваното становище.
3. **Защита и демонстрация** на становището.

Тезис е съждение, истинността на което трябва да се доказва.

Аргументите са истинни съждения, които се ползват при доказване на тезиса.

Демонстрацията е логическата връзка между тезиса и аргументите.

Предизвикването на дискусия сред учениците може да се осъществи с поставянето на някаква познавателна задача. Например: *Смятате ли, че България е можела да не се намеси в Първата световна война?*

В работата по дискусията по индуктивен път ще достигнете до правилата за водене на дискусия:

- 1) Осмислете добре тезата и изяснете основните понятия, които ще използвате.
- 2) При подбора на аргументи се стремете те да бъдат истинни, точни и ясни.
- 3) Съставете план за доказване на тезата.
- 4) Говорете кратко, ясно, логично и последователно.
- 5) Не повтаряйте това, което е казано преди вас.
- 6) Уважавайте тези, които изказват мнения, различни от вашето.

Тези умения могат да се установят само чрез многократни повторения, обогатяване и разнообразно приложение на въведения алгоритъм под формата на възходяща спирала. Допуснатите грешки в хода на доказателството са повод за въвеждане на изискванията към аргументите:

1. верни изказвания;
2. истинността на аргументите трябва да бъде установена независимо от тезата;
3. в своята съвкупност те трябва да подкажат и обосноват тезата.

Към тези три изисквания към аргументите понякога се допълва още и изискването за вътрешна хомогенност на аргументите. Съвместно с учениците се уточняват видовете аргументи, които се използват при доказване на тезата: исторически факти, определения, аксиоми и постулати, по-рано доказани закони и теореми.

Системата на развитие на самата дискусия е твърде сложна. Тя изисква голяма гъвкавост и използване на различни възможни варианти. Въз основа на практическия опит се смята, че при дискусиите по теми от най-новата обща история най-подходяща е следната система:

- формулиране на тезата и антитезите и оформяне на групите, които ще ги доказват;
- пълна и задълбочена обосновка на тезата;
- изложение и обосновка на антитезите;
- контравъпроси към защитниците на тезата и антитезите;
- отговор на контравъпросите и привеждане на контрадоводи;
- обобщение.

Тази система дава възможност да се постигнат по-добри резултати при усвояване на уменията за дискусия. С усъвършенстване на тези умения може да се използва и структура, при която след тезата се поставят контравъпроси, дават се контраотговори и се включват контрааргументи. Тази организация на работа създава по-благоприятен емоционален фон, спомага за преодоляване на стеснителността и стимулира участието на повече ученици, но крие опасност от отклоняване от темата, накъсване на проблема, спор на дребно. В тези случаи учителят трябва много умело и тактично да насочи учениците към разглежданата тема.

При обобщаването на дискусията не трябва да се морализира, нито да се съдят спорещите, а да се анализират, оценяват и поощряват направените изказвания, да се подчертаят оригиналните моменти. Учителят трябва да оформи основните изводи, спомагащи за пълното обобщаване и осмисляне на знанията, да изкаже собствено мнение, а също да постави въпроси за следващо обсъждане. Чрез дискусията учителят трябва да възпитава учениците на етика на спора, висока нравственост, взаимно уважение и зачитане. Необходимо е в часа да се създава атмосфера на свободно изказване на мнения, на спокойно изслушване дори и на неверни мнения, стига да са сериозен плод на самостоятелно мислене с опит за аргументация. Отрицателно трябва да се отнасяме само към нежеланието на ученика да учи. Внимателният подход към учениците е неотменно изискване, тъй като утвърждаващата се личност е много по-чувствителна и експанзивна. Юношата слуша и съди себе си сам и от позициите на учителя и на класа, тревожи се от това какъв ще се покаже пред съучениците си, как ще се изяви. Оценката на отговора се възприема от ученика като оценка на неговата личност, на неговия интелект.

Дискусията може да възникне спонтанно, да се провокира от учителя или да бъде предварително планирана. При организацията на дискусията учителят се ръководи от принципа за постоянно повишаване на трудността. Докато в първите часове групите на защитниците на тезата и опонентите се сформират спонтанно, по-нататък постепенно се преминава към определяне на участниците в групите със задача да търсят аргументи за защита на определена позиция. Извънредно важна роля в груповото обсъждане играе дискусияният лидер, който направлява дей-

ността на другите, стимулира творческото мислене в групата, насърчава членовете ѝ свободно да излагат своите виждания и да предлагат свои решения. След като обсъждането в групата приключи, лидерът докладва пред целия клас изводите, които групата е формулирала.

При достигнато по-високо ниво на методологически умения дискусиата може да се организира, като се въведе правилото да се изкажат всички ученици по въпроса в последователен ред. Този начин крие неудобството от принудително участие, но когато има интерес към темата, внася ред. Въпреки трудностите, постигнатите резултати убеждават, че дискусиата повишава активността на учениците, разширява и задълбочава знанията им, учи ги самостоятелно да мислят доказателствено, да защитават позицията си, ясно и недвусмислено да излагат своите виждания, да говорят правилно и убедително. Така те разширяват своята историческа и своята общообразователна култура.

проф. *Христина Илиева Мирчева*, проф. *Йордан Крумов Митев*
проф. *Илия Георгиев Илиев*, д-р *Галя Рангелова Николова*

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ
ИСТОРИЯ И ЦИВИЛИЗАЦИИ
за 9. клас

Редактор *Летелина Крумова*
Графичен дизайн и корица *Владимир Минчев*
Коректор *Румяна Стефанова*

Българска. Издание първо, 2018 г.
Формат 70×100/16. Печатни коли 2,5

Издателска къща „Анубис“ ООД
1574 София, ул. „Никола Тесла“ № 5, BSR 2, ет. 4
тел.: 02/944 35 03, 02/944 16 43
e-mail: ik.anubis@anubis.bg, www.anubis.bg

ISBN 978-619-215-289-5

9 786192 152895